

ÉGTÁJ

URBÁN JÁNOS

AZ ÖRÖKKÖN ÉLTETŐ FÖLD

A szorgalom, az ügyesség, a rátermettség ellentéte a lustaság, a tehetetlenség, az alkalmatlanság, de az emberi tulajdonságok közé sorolhatók a kapzsiság, a dologtalan birtoklási ösztön, a mértéktelen harácsolás, az uralkodni vágyás. Ezekből és más emberi jellemvonásokból eredendően alakulnának az élet, az érdekellentétek, az emberi viszonyulások.

Az általános megállapításokat az élet nem tűri, főleg nem a társadalmi és gazdasági kérdésekben.

A társadalmi, gazdasági életjelenségek vizsgálódása során számos tényező hatóerejével kell számolni és nem elég a világ alakulását csupán emberi tulajdonságokon át szemlélni. Számon kell tartani azokat a törvényszerűségeket, melyek keletkezésük időszakában és még hosszú időn át kihatottak az emberi jellem kialakítására és az élet fejlődésére.

Az örökkön éltető föld birtoklásának kezdete, folyamata, a birtokok nagyságának kialakulása, a birtokmegosztás történetének mozzanatai olyan állomások, melyek megvilágítása elsősorban az osztálytagozódás szempontjából szükséges követelmény.

Az éghajlati és környezeti viszonyok, földrajzi és talajtulajdonságok, történelmi tényezők kihatottak a múltban és a jelenben is éreztetik hatásukat.

Megtelepedni, földhöz jutni, termelni, jószágot tenyészteni, munkaeszközöket gyártani, élelmet készíteni életfenntartási követelményként jelentkezett vidékünkön a messi időkben, majd a múltba tekintés során is azoknál a lakosoknál, akik a török világ idején, majd a határőrvidék betelepítésével éltek a Tisza mentén, a folyó alsó szakaszán.

Három évszázad életformáló eseményeinek feltárásában csak a szülőföld szeretetének legigazibb útján lehet eljutni a jelenig.

A gazdag és szegény ember osztályrétegződését, a vagyoni jogi helyzetből adódó élesebb sűrűlődések, ellentétek kezdetét, a huszadik században megnyilvánuló osztályérdekek harcát — ha távolabbi múltba nem is tekintünk — vissza lehet vezetni a tiszai határőrvidék időszakában kezdődő és kialakult birtokviszonyokig.

Az *első földosztás* méretei a megye, a kamara, a haditanács alattvalói között egyaránt érzékelhetők az 1699 októberében és az 1701 és 1723 között végzett összeírások alapján.

A határöröknek kiosztott földterület nagysága nem volt egyenlő. A lovasok nyolc, a gyalogosok hat hold földet kaptak.

A katonai birtok nem volt másként örökölhető, csak ha a fiúági örökös a katonai pályát választotta. A föld egy része így visszakerült a kincstár tulajdonába.

A határőrvidéki katonacsaládok között néhány évtized eltelte után a kapott, a foglalt szántók, legelők birtoklása folytán voltak gazdag katonaparasztok, akiknek nagy kiterjedésű szántóföldjeik vagy állatállományuk volt, másrészt itt éltek a nincstelen, csekély vagyonú, napszamos határőrök.

A Tisza mentén, a huszadik század gazdasági megosztottságára is kiható osztályrétegződés egyaránt kimutatható a határőrök és a megyei alattvalók között.

Érdekellentétek merültek föl a katonaparasztok között, mert nem egyforma földterülettel, állatállománnyal, termelőeszközzel rendelkeztek. Voltak számon nem tartott földfoglalások és számon tartott pusztarablások, és szétszórtan épültek a tanyák a növekvő vagyonkülönbség tanúságaként.

A katonaszállítási kötelezettség bizonyos mértékben érzékelteti a katonai birtoktulajdonosok számát is, azzal, hogy a volt katonák is rendelkeztek földterületekkel. Az 1741. évben Adának 69, Becsének 90, Földvárnak 50, Kanizsának 70, Martonosnak 90, Moholnak 27, Péterrévének 50, Zentának 90 katonaköteles főt kellett adnia.

Kihatót a vagyoni helyzet alakulására a földek minősége is. Az egykori feljegyzések szerint a martonosi, földvári, becsi, péterrévei földek évi kétszeri szántással az elvetett mag öt-hatszoros őszi és négy-ötösörös tavaszi termést adtak. A moholi, adai, zentai, kanizsai földeken egyszeri szántással ugyanennyi, vagy ennél nagyobb volt a termés.

Ezzel már a települések közötti gazdasági különbség is jelentkezett. A jobb termőföldeken gyorsabban növekedett a lakosság száma és ezáltal alakult a földterületek felosztása.

A szántás, vetés, növénygondozás, termény betakarítása, tárolása, feldolgozása, az élelmiszerkészítés termelőeszközöket igényelt, igavonó állatok tartását követelte meg.

Az állatok számát nézve az összeírásokból kitűnik, hogy a háztartások negyven százalékában tartottak igavonó ökröket. A legkedvezőbb helyzetben az öt-nyolc holdas gazdaságok voltak. Azok, akiknek nem volt igavonó állatjuk, munkájuk értékéért vagy fizetés ellenében művelhették igával földjüket.

A jószágtulajdonosnak ez újabb jövedelmet jelentett. Igaz, hogy a nyilvántartásokból az derül ki, hogy az állattartásból eredő évi bevétel kevés, mivel egy háztartásra Adán 0,75, Becsén 0,71, Földváron 3,84, Kanizsán 0,82, Martonoson 0,60, Moholon 0,50, Péterrévén 1,02, Zentán 0,62 forint volt. Vajon mennyi jövedelme lehetett annak, akinek nem volt lábasjószágja?!

Az akkori gazdasági viszonyokhoz és népességhez mérten elég sok jószág volt a Tisza mentén. 1702-ben a parasztháztartások állatállománya a következő volt: Adán (megtagdák az adatszolgáltatást); Becsén 157 ökör, 103 ló, 66 tehén, 57 borjú, 86 juh-kecske; Földváron (?); Kanizsán 187 ökör, 105 ló, 160 tehén, 125 borjú, 205 juh-kecske; Martonoson 176 ökör, 40 ló, 184 tehén, 180 borjú, 67 juh-kecske; Moholon 21 ökör, 11 ló, 15 tehén, 17 borjú, 40 juh-kecske; Péterrévén 109 ökör, 45 ló, 63 tehén, 43 borjú, 5 juh; Zentán 306 ökör, 227 ló, 262 tehén, 247 borjú, 45 juh-kecske.

A nyolc holdon felüli birtokosok átlagban 2—4 lovat tartottak, de földművelésre csak az ökröket fogták be. A jószágtartás terén is megoszlott a vagyoni helyzet. A legtöbb jószág nélküli háztartást, hetvenet, Martonoson tartottak nyilván.

A határőrvidék felosztásának időszakában (1741—1751) a katonaparasztok már nem juthattak foglalások útján földhöz. Nem szánhattak és vethettek ott, ahol akartak, és annyit, amennyit az igavonó állatok elbírtak volna.

Az addig kialakult vagyoni helyzet alapján a leggazdagabb emberek azok voltak, akiknek 15 holdnál több szántóföldjük volt és rendelkeztek a megműveléshez szükséges ekével, szerszámmal, igavonó állattal, lábasjósággal és a terményfelesleg értékesítési lehetőségével.

A gazdagabb családok, parasztok a terményfelesleg értékesítése érdekében a határőrvidék időszakában védelmet nyújtottak a vármegyei járandóságok, adók alól szökött kereskedőknek, és így a kereskedelem által alakult ki az osztályrétegződés újabb mozzanata. Az évek során kialakult kereskedelem nemcsak a katonai határőrvidéken belül folyt, hanem nagyobb területeken is, és a kereskedők megtelepedésével a vagyonosok száma is növekedett.

A határőrvidék felosztása után a katonai szolgálatáért és vagyoni helyzete alapján a Tisza mentén 45 határőrtszint nemesi levelet kapott. A közlegények elvándoroltak, vagy a kamara alattvalói lettek.

Vidékünkön is a földek felparcellálásának az igénye a népszaporulat növekedésével jelentkezett. A már meglévő lakosság mellé az 1745-től kezdődően, az évtizedek folyamán idetelepült családok is földet kaptak. Ahogyan az egykori határőrök, úgy az északról érkező családok is nyolc hold földet és más juttatásokat kaptak, csakhogy ekkor már nem voltak az ellenszolgáltatás nélküli és más földszerzési lehetőségek.

A tizenhárom határőrvidéki községnek 1751-ben kiadott első kiváltsági levél, majd a további idetelepülők egyenjogúságának biztosítására kiadott második királyi oklevél, az 1767. évi urbárium, amelynek rendelkezéseit a Bácskában 1772-ben hajtották végre, meghatározta a birtok nagyságát, a föld használati jogát és ezáltal a gazdasági viszonyokat is.

Az 1767. évi urbárium szerint Bácskában a jobbágytelek nagyságát első osztályú földből 32, második osztályúból 34, harmadosztályúból 38 holdban és szénatermő területből határozta meg. Az úrbéri rendezés ellenére megmaradtak az egész, a fél, a negyed és nyolcad jobbágytelek és nagy számban éltek földnélküliek is.

Az 1855-ben kezdődő folyamatszabályozás és ármentesítő munkálatok eredményeként újabb földterületek kerülnek megművelésre. A községi földtulajdon növekedik, de voltak, akik a mocsaras területekről lehúzó víz nyomában növelték a földjüket. Újabb foglalási lehetőség volt ez, annak ellenére, hogy összesen háromszáz valamennyi holdról van csak szó.

A földtulajdonjog rendezése érdekében 1857-ben telekkönyvezik a földterületeket.

A földjuttatás, földszerzés, földvásárlás, örökösödés, földfoglalás folyamata eljutott az 1880-ban kezdődő legelőosztásig.

A *második földosztás*. Adának 1848-ban 17 472 hold területe van. Az 1878. esztendőben 26 022 a község területe. Ebből 6680 lánca a község tulajdonát képezi.

1880-ban Adán, 1881-ben Moholon megkezdődött a járási földek, legelők és más közös területek elkülönítése és felosztása.

A legelőosztás során valójában az történt, hogy a földtulajdon nagyságának arányában osztották a földet. A vagyonosok ezáltal még gazdagabbak lettek és ezzel még nagyobb lett a gazdagok és a szegények közötti aránytalanság.

Az igazságtalan földosztás még jobban elmélyítette az osztályellentéteket, felszólította a föld iránti érdeklődést. Az osztályellentétek kiéleződési folyamatában szervezkedik a szegénység, és az inséges csoportok élelmet kérnek, de a múlt század végén a földmunkásszervezetek már nem kérnek, hanem földet, jogot követelnek.

A *harmadik földosztás* előzményei visszanyúlnak 1906 januárjába, amikor is a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetségének alakuló kongresszusán a programban kimondták azt, amit egy évtizeddel előbb már a független szocialisták hangoztattak, hogy a földet fel kell osztani. A földmunkásszövetség álláspontja szerint tízezer holdon felüli

birtoka senkinek se legyen. A tulajdonosok kötelesek földjeiket kiparcellázni és méltányos bérért kiosztani.

Az 1908-ban megalakult Országos Földművespárt programjában követelik a progresszív adóztatást, a kisbirtok, a kisipar védelmét, a 100 holdon felüli nagybirtokok felszámolását. Itt is még a bérletek ellenében történő földosztásról van szó.

A múlt század végén, majd az első világháború előtt, a nagybirtokok felparcellázásának hírével igyekeztek a birtokosok és a kormány leszerelni a munkásmozgalmat. A földosztást csalétekként tartogatta az uralkodó osztály. Erről írt a Pravo naroda 1910-ben:

„Újabbán divatba jött Magyarországon az, hogy a földműveseket földesúri birtokok parcellázásával mentse meg. Ha valamelyik földesúr eladósodik, egyszerre csak elkezd a szíve fájni a kevés földdel rendelkező parasztok és földművesek sorsa miatt. Ilyenkor nyakra-főre eladja földbirtokát az államnak vagy valamelyik banknak jó pénzért, ezek pedig fölparcellázták a földet. Így jól megfizették magának a földjét és még mint a nép nagy megmentőjét is ünneplik.

A bank ilyenkor rendszerint felaprózza a nagybirtokot és magas áron eladja a földműveseknek. Így sok bankvezér is hírnévre vergődik mint a nép megmentője.”

A Torontál c. lap 1911-ben arról ír, hogy az egyházak, túlnyomóan a püspökségek, érsekségek, káptalanok kezén levő földet, birtokot is parcellázni akarják: „Az akció oly formában történne, hogy az egyházmegyéek a kezükön levő nagybirtokokat a Magyar Földhitelintézetek Szövetsége (állami altruista bank) útján kisbérletre parcellákra, osztva kiadnák.”

A földmunkásság a szervezkedés, földkövetelés közepette felismerte, hogy a bérletföldek a földbirtokosok érdekeinek alapján ideiglenesen kerülnek csak azok kezébe, akik művelik.

Az első világháborút megelőző években, 1913–14-ben megszűnnek a földkövetelő parasztszervezetek.

A háborús évek idején az állandó bevonulások következtében munkaeóhiány jelentkezik. A birtokosok igyekeztek a földmunkások helyhez kötöttségét biztosítani és meghatározták a munkabéreket. Az olcsó napszámos, a hadifoglyok ingyenmunkája, az emelkedő terményárak a nagybirtokosoknak és a módosabb gazdáknak kedvezett. A szegény nép hullott a háborúban, a birtokosok gazdagodtak és mezőgazdasági gépeket vásároltak.

Az első világháború után Magyarországon a 49 millió katasztrális holdterület 54,2 százaléka 100 holdon felüli birtokos tulajdonában volt. 4 földterület 46,8 százaléka 5 099 935 családfenntartó földművesé volt. A földműves családfenntartók között minden 100 közül 35-nek egy bárázda földje sem volt.

1918 októberétől a gyakorlatban is készülődik a nép a földosztásra. A grófi és püspöki földek felosztását követelik.

Készülnek a földreformra a pártok is.

A kisgazdapárt politikusai becsületes árat kívánnak fizetni a szétosztásra kerülő földért. A grófi birtokok 500 és 1000 holdon felüli részét akarják kisajátítani.

A Károlyi-féle függetlenségi párt szerint a földosztás megváltás ellenében történjen.

A szociáldemokrata párt programja szerint a földbirtokosok a kisajátítás után járadékot kapnának. Az örökbérlők teljes joggal rendelkeznek a földjükkel. Akiknek legendó pénze van, a vételár befizetésével megválthatják az örökbérletet.

Ezek a kormánypártok tehát fizetés, kármentesítés ellenében akarták a földet felosztani. Így megint csak nem jutottak volna földhöz azok, akiknek nem lett volna miből örökbérletet, vagy megváltást fizetni.

A Kommunisták Magyarországi Pártja kimondta, hogy minden nagybirtokot, ingó és ingatlan felszerelésével együtt, a népek kell átadni. A kisajátított földért a földesúrnak, a papoknak nem kell semmilyen térítést fizetni.

A falvak megmozdultak és hetek alatt, az alföldön is, a különböző helységekben működő egyesületek átalakultak a földmunkásszövetség helyi szervezeteivé, hogy a nép megtárgyalja a földreform előkészületeit.

Adán is lemondásra kényszerítették az előjáróságot és az ügyek irányítását a Nemzeti Tanácsra bízta. A földnélküliek tüntettek és ingyenföldet követeltek. A nagybirtokosok közül Kádár Jenő kijelentette, hogy neki sem kell a föld, felosztja az 500 holdját, csak nyugalom legyen a községben és a tanyavilágban.

Amíg a falvak népe forrongott, ugyanakkor a kormány részéről a földművelésügyi miniszter körlevelet intézett a megyék főispánjaihoz és a nagybirtokosokhoz, hogy fogadják el a néphangulat lecsendesítése érdekében a részesbérlet- és a haszonbérletszerződést a földosztásról. A körlevél szerint a grófi birtokokat az 1919-es terménybetakarításig fölosztani nem lehet.

A falvakból küldöttségek érkeznek a Földművelésügyi Minisztériumba és követelik, hogy a kormány még az 1919. év tavaszán hajtsa végre a földreformot, továbbá azt, hogy a földet ne haszonbérbe, hanem tulajdonba adják át.

A Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége 1918. december 26-án fogadta el a földreformprogramot. A program szerint a földhöz juttatási sorrend először is földet ad a földmunkások termelőszövetkezeteinek, a fogyasztási szövetkezeteknek és harmadsorban a földnélkülieknek, illetve a kevés földdel rendelkezőknek.

A kormány a földreformtörvényt 1919. február 16-án hozta meg. Az 500 holdon, a földszükében levő vidékeken pedig 200 holdon fölüli földbirtokokat osztják föl megváltás ellenében.

A Tisza mentén kevésnek bizonyult a föld, így a 200 holdon fölüli birtokok felosztását szorgalmazták. Adán 1919-ben összeírták a kisajátítható földterületeket. A névjegyzéken csaknem húsz birtokos szerepel, akiktől 1138 hold földet vettek volna el, és parcelláztak volna föl a földnélküliek között. A földnélküliek száma ekkor hatezernél több volt. 198 hold földterület úgy tagozódott, hogy nem érte el az egy hold nagyságot tulajdonosonként. A község néhány ezer holdjából is mindössze 63 holdat, az egyházi földekből pedig mindössze 44 holdat akartak kisajátítani. Adán nem alakult ekkor termelőszövetkezet, noha az országban hétmillió hold területen működött ilyen szövetkezet.

Az imperialista háború győztes hatalmainak döntései minden téren a Magyar Tanácsköztársaság ellen irányultak.

Vidékünkön is a nagyon várt, sokat vitatott és számtalan változtatásban már 1897-től 1919-ig megfogalmazott földreform megkezdődött, de nem fejeződött be. A harmadik földreform ilyen értelemben a Tisza mentén meg sem történt.

A *negyedik földosztás* az 1919. február 15-én és 27-én kelt agrárreformot előkészítő, illetve az 1919. július 21-én kelt, a nagybirtokok elidegenítéséről és megterheléséről szóló rendelettel kezdődött, majd az 1928-ban meghozott birtoktörvény, mely megtiltja a nagybirtokok elidegenítését és megterhelését, továbbá az 1928-ban megjelent törvény a földvásárlásra kiadott kötvényekkel rendelkező földtulajdonosok megsegítésére, az 1931. évi kisajátítási és telepítésről szóló törvény, és ennek az 1933-ban hozott módosítása, az 1936–37. évi pénzügyi törvény a földművesadósságok felszámolására és más rendeletek, törvények folyamataiban és szabályozásával eltartott 1938-ig.

Jugoszláviában 1920-tól 1938-ig 2,5 millió hektár földet juttatnak 650 000 családnak. Az országrészek helyzetétől függően az 50, illetve a 300 hektárnál nagyobb birtokokat felosztották.

A földbirtokreformról szóló törvény értelmében Szerbiában nem volt nagybirtok, mivel a birtok nagysága 2—20 hektárig terjedt.

Az öt hektárnál kisebb földterület ellenszolgáltatás nélkül osztoták ki. Földet kaptak a helybeli, majd a más vidékekről áttelepedett dobrovoljacok, az optáns és emigráns családok és belső telepítés folytán az ínséges részekről ideköltöző földművesek.

Az első világháború utáni időszakban Vajdaság lakosságának 38,3 százaléka földnélküli, szegény, szolga, mezőgazdasági munkás, napszámos vagy béres volt. Bácskában 57 631 földnélküli nincstelen család élt. A 10 holdnál kevesebb földdel rendelkező kiscgazdák száma 28 297 volt.

A napszámosok, részaratók, ötödösök, tanyásbéresek, kanászok, gu-lyások, csordások, pásztorok, csószók, általában a szegényemberek nem tudták, csak sejtették Adán és a Tisza mente többi helységeiben is, hogy melyik birtokosnak mennyi földje van.

Az 1921-es nyilvántartásokból kitűnik, hogy Adán 26 749 hold földterület van. A kincstári birtok 113 hold, a községi közbirtok 3321 és 3570 hold között váltakozott, a vasút és egyesületek birtoka 30 hold 540 négyszögöl, a római katolikus egyháze 90 hold 796 négyszögöl, a görögkeleti pravoszláv egyháze 336 hold 91 négyszögöl, a tanítóké 88 hold 238 négyszögöl.

Magánbirtok 500 holdig és ennél több három birtokosnak volt összesen 3651 hold, 100 holdnál több földje négy tulajdonosnak volt, összesen 931 hold, 100 holdnál kevesebb, de ötven holdnál több 24 gazdának volt összesen 6976 holdnyi területtel.

A földreform során 500 holdon felül nem hagytak földet, így 5599 hold területet sajátítottak ki és osztottak szét.

Kinek mennyi birtoka volt Adán?

A határban dolgozó emberek úgy emlékeztek vissza, hogy legtöbb földje, mintegy 2000 hold, Engelmann Jenőnek lehetett. Nevezettnek valóban 2315 hold földje volt.

Az adatai római katolikus hitközség a két háború közötti időszakban 78 hold 48 négyszögöl földet birtokolt. A római katolikus iskolaalap földje 161 hold 549 négyszögöl. Bagi Fülöpnek Zentán is volt birtoka. A nép arról mesél, hogy rongyos, feslett papucsban járt Adára, pedig 300 lánccal rendelkezett. A telekkönyv szerint 299 hold területet birtokolt.

Ljubomir Bakalićnak és nejeének, Katica Miškovićnak 105, Lazar Bajićnak 768, Žarko Bešlićnek 155, Bacsí Józsefnek 100, Radovan Bakalićnak 72, Predrag Cucin zentai lakosnak 181, Radivoj Draginnak 111, Marko Dudvarskinak 63, Engelmann Olgának 58, Fischer Miskának 90, Fischer Jenőnek 50, Gojtán Dávidnak 85, Huszák Józsefnek és nejeének, Zöldi Veronának 68, Lazar Ivandekić szabadkai lakosnak 61 hold földje volt Adán.

Nenad Jakovljevićnek 77, Jovica Jolićnak és nejeének, Bojan Tomićnak 94, Kádár Jenőnek a Magyar Tanácsköztársaság idején 500 lánccal földje volt. Kádár Erzsébet szabadkai lakos adatai földje 67 hold, a Kádár-birtok egy részét a Cucin család vásárolta meg és a községé lett.

Kazinczi Mihálynak, Nagypál Matildnak 62, Koós Ferencnek 51, Milovan Kudićnak és nejeének, Sofija Seguljevnek 74, Vukašin Lepojevnek és nejeének, Marija Jakovljevićnek 109, Laták Józsefnek és nejeének, Nagypál Etelkának 87, Mihalek Mátyásnak 52, Mihalek Sándornak 79, Mihalek Kálmánnak 55, Radovan Miškovićnak 86, Đura Miškovićnak 56, Pajo Mijatov szabadkai lakosnak 52, Milisav Marić zentai lakosnak 208, Simon Markovićnak és Cigának 157, Stevan Marićnak 80, Müller Ignác zentai örököseinek 59 hold föld területe volt Adán.

Nagypál Pálnak 105, ebből örökölt Nagypál András 95 holdat, Nagypál Józsefnek 160, Nagypál Dávidnak 100, Giga Nikolićnak 57, Orcsik Gábornak és nejeének, Peko Rozáliának 71, Offner József özvegyének 87, a

pravoszláv egyházközségnek 272, a moholi pravoszláv egyházközségnek 95, Polacsek Jakab özvegyének, Vajner Mária zentai lakosnak 82 hold, Kosta Petrovićnak 91, idősb. Raffai Andrásnak 160, Raffai Sándornak (Kádár birtokból vásárolta) 62, a zentai Rudics Eleknek és nejének, Poljak Máriának 291.

Seffer István kanizsai lakos földje Adán 69 hold, Sinkovics Gáboré 68, Schwarcz Iréné 139, Sedmakov Aroné 56, Milan Sedmakové és nejéé, Persa Raduloškiét 67, Török Imre özvegyéé, Varga Julianné 86, Török Miklóssé és nejéé, Cseszák Erzsébeté 71, Török Pálé 70, Török Károlyé 107, Török Sándoré 125, Török Mihály fiáé, Ferencé 109, Török Ferencé 74, Varga Ferencé és nejéé, Dósa Viktóriaé 81, dr. Vig Károlyé és nejéé, Flejsz Ilonáé 77, Varga Horgosi Pálé és nejéé, Dukai Rózsáé 96, Véber Lajosé 62, a zentai Vaso Živkovićé és nejéé 77.

A nagyobb földterülettel rendelkező birtokosok közül Adán kisajátították Lazar Bajić, Vamoszer Szidónia, Engelmann Jenő, Rudics Elek és örökösei, Moholon Lazar Bajić, Policzer Bernat és Farkas, Ungár Mátvás földjét.

A reform éveiben kik jutottak földhöz kártalanítás, megváltás útján és kik kaptak ellenszolgáltatás nélkül földet? Az 1931-es népszámlálás szerint a Dunabánságban 107 264 földművescsaládnak nem volt földje. Bácskában nincs földje 57 631 családnak. A tíz holdig terjedő földterülettel rendelkezők száma 28 297 család.

Az elvett földekből a telepítések során 20 000 dobrovoljac kapott földet, közülük 13 000 telepes. Továbbá 2680 magyarországi és olaszországi optáns 4271 egyéb földigénylő és 144 000 helybeli kapott ellenszolgáltatás nélkül földet.

Az 1940-ben megjelent forrásmunkánk alapján a Tisza mentén Horgoson 224, Kanizsán 86, Velebiten 224, Zentánál 259, Adán 43, Svetičevon 52, Moholon 45, Péterrévén 40 végleg ideköltözött családnak adtak földet.

Ada község területén az Engelmann-féle birtokból, a Bajić-birtokból, a községi földekből és még néhány más kisebb kisajátított birtokból 97 nyilvántartott család kapott átlagban nyolc hold ezerhétszáz szögöl földet.

Az 1920-ból származó adatok szerint Adán az agrárföldalapba 2070 hold és 840 négyszögöl földterületet terveztek kisajátítani és összevonni, amit 270 háztartás között osztottak volna föl. A terv szerint 105 háborús rokkant és nagycsaládos, továbbá 165 dobrovoljac, idetelepülő és az 1922-ben érkező 61 telepes kapott volna földet ebből az alapból. A későbbi adatokból kitűnik, hogy az évek során egészen másként alakult a helyzet.

Földet kaptak: Todor Aleksić, Vidak Ateljević, Jovan Bejatović, Mitar Bojović, Branko Božović, Stevan Bogovac, Jovan Babić, Marko Čuklaš, Jovan Dragomir, Mitar Davidović, Aćim Grković, Ljubica Grković, Đura Grković, Slobodan Đukšić, Đorđe Hadžić, Lazar Ivanišević, Stana Inić, Spasoje Ivanović, Jova Janjić, Radovan Kovačević, Kosta Karan, Sava Klent, Jovan Kalenić, Jovo Katić, Đura Kalenić, Đuro Katić, Musa Lakić, Milan Miletić, Sergije Manojlović, Jovan Miletić, gyermekei Janko és Bosiljka, Živojin Miletić, Luka Miletić, Tadija Majdov, Mirko Mandić, Jozefina Milovanović, Sava Manojlović, Špira Milošević, Peko Mastilović, Lazar Mastilović, Todor Mastilović, Pajo Miodragović, Stevan Miletić, Miloško Milidragović, Živko Milutinović, Boško Minjić, Đura Nenadić, Petar Nešić, Lazar Nenadić, Milutin Popović, Aleksa Popović, Jefta Popović, Mirko Petrović, Bogdan Popović, Borivoj Petković, Miloš Popović, Cejović Vuk Popović, Nesovan Papić, Natalija Ruski, Mita Rančević, Jovan Rosić, Novica Supić, Jovan Jake Suse, Pavle Suković, Marko Šarac, Marija Smiljanić, Lenka Stričević, Milutin Stojanović, Marko Supić, Ante Stajić, Stevan Savić, Bogdan Svorac, Bogdan Terzić, Boško Tanasić, Stojan Todorović, Radovan Vuković, Milovan Vučorović, Božica Vučinić, Đorđe Vojnović, Todor Vojnić.

Az első világháborúban a szerb hadsereg önkéntesei, a dobrovoljacok az 1932–33. évi 1866/933. sorszám alatti bejegyzés szerint Adán

kilencvenegy 559. hold 1565 négyszögöl agrárföld után kapták meg az adókivetést, vagyis hogy ennyi évjáradékot, ármentesítő járulékot, bérletdíjat kell fizetniük.

Az 1933—34. évre vonatkozólag az évjáradék, adókivetés szerint Đura Maričić, Milutin Stojanović, Marija Smiljanski, Mirko Radujkov, Veljko és Uroš Vrgović, Ignjat Mrđanov, Petar Stefanović, Jovan Dragin, Isa Gojko Vrbaški, Petar Stefanović, Đura Bujetić, összesen 11 dobrovoljac 74 hold 869 négyszögöl terület után nem kellett hogy járulékokat fizessen, mert azt az állam fedezte. Ezeknek a dobrovoljacoknak 5—8 hold földet juttattak, melyet Vamasser, született Engelmann Szidónia volt tulajdonos földjéből kaptak.

Az 1934—35. évre szóló adókivetési névjegyzék szerint Ozren Ninčić, Rade Vuković, Stojan Mrđanov, Milan Veslić, Isa (Jefta) Mrkšić, Luka Vrgović, Đura Pašić, Alba Pavišić, Jovo Janjić özvegye Božica Vučinić, Jovo fiáért, Žarko Kovačev özvegye, Gina dobrovoljacok összesen 88 hold 790 szögöl föld után nem fizettek adót, járulékokat, mert az állam fizette. Manda Klasunjától visszavették a 8 hold 1110 négyszögöl földet. Ezeknek a családoknak átlagban valamivel több mint nyolc hold földjük volt, melyet az állam dr. Engelmann Zsigmondnétól, született Kohn Flórától sajátított ki.

Az 1935—36-ban készült nyilvántartás szerint Adán 94 dobrovoljac agrárérdekeltnek 658 hold, 1937—38-ban 97 agrárérdekeltnek 652 hold 491 négyszögöl földje volt.

Az optánsok földhöz juttatásával kapcsolatban az 1934—35. évre vonatkozó 19 901. számú és 1934. december 8-án keltezett névjegyzék szerint Adán 41 optánsnak 186 hold 1512 négyszögöl föld után 17 923 dinár kivetett évjáradékot és más járulékot kellett fizetnie.

Az 1935—36. és az 1936—37. évekre vonatkozólag Adán 39 optánstól 192 hold és 1287 négyszögöl földterület után kérték az évjáradékot. Evente átlagban 288—780 dinár kötelezettségük volt a következő dobrovoljacoknak: Dimitrije Adžićnak, Stevan Abžićnak, Josip Batić özvegyének, Soka Bogdanovnak, Kosta Burić, özvegyének, Đorđe Veličkovićnak, Aleksandar Vince özvegyének, Petar Vukadinovićnak, Mladen Vukadinovićnak, Emil Vulajlovićnak, Nikola Vukadinovićnak, Marko Todorovićnak, Svetozar Đukićnak, Jovan Žakovićnak, Grge Ilkić feleségének, Đura Jevremovićnak, Pere Joskin özvegyének, Marijanak, Stevan Jugovićnak, Milan Karićnak, Stevan Karićnak, Đura Karićnak, Sava Kolarevićnak, Rade Majtorović özvegyének Kristinának, Dušan Milnećnek, Milan Petrovićnak, Cvetka Radovanović özvegyének, Magdalenának, Đorđa Salajević özvegyének, Terezijának, Marko Sekundžićnak, Josip Stajićnak, Stevan Stajićnak, Emil Subotićnak, Lazar Popovićnak, Grga Tokićnak, Dimitrije Subotićnak, Gavro Fridrihnek, Antun Cvetkovićnak, Mihajlo Velingernek, Jovan Sevićnek és fiának, Živkonak, Marko Sević özvegyének, Darinkának, Danilo Spirkov özvegyének, Zorkának, Ilija Abžićnak.

Adán 1935-ben 207 agrárérdekeltet tartottak nyilván. 1936-ban 211 agrárérdekeltre vetették ki az adót, azaz a járadékfizetésre vonatkozó határozatot.

Az agrárérdekelték akkor lettek végleges tulajdonosai a kapott földeknek, amikor azt megvásárolták. A földhöz jutottak a privilegizált agrárbanktól 5 százalékos kamattal kölcsönt kaptak, amit 30 év alatt kellett visszafizetniük. A nem kötelező földvásárlás ellenére Adán az 5605/938. számú bírósági végzés alapján 169 agrárérdekelt esetében engedélyezik a tulajdonjogi bejegyzést. Ez valószínűleg azt jelentheti, hogy ennyien váltották meg erre az időre a földet.

Ezek lakhelye Ada, Péterréve, Újvidék, Mohol, Dušanovo, Sveticevo volt és az agrárérdekeltéken kívül még 34 érdekeltnek adtak ki értesítést.

Az 1935—36. évi adókivetésnél 211 adókötelezett agrárérdekelt szerepelt.

A szerb hadsereg önkénteseinek a számát hozzáadva a 146 más irányú agrárföld-tulajdonos számához, akkor valóban 169 egyén kapott

földet és maradt meg Adán, míg az 1936-ban feltüntetett 211 közül 42 érdekelt visszaadta, elköltözött, időközben elhalt, elvették tőle az agrár-földet, vagy eladta.

A második világháború kitörésének évében készült kimutatásból kitűnik, hogy Adán a földreform során 192 hold földet és 29 házhelyet, az Adához tartozó Svetičevón 844 hold földet és 20 házhelyet, a Moholhoz tartozó Njeguševón 1335 hold földet és 44 házhelyet osztottak ki.

Zentán pedig 2675 hold földet és 109 házhelyet, az akkor Zentához tartozó Bačko Dušanovón 1469 hold földet és 15 házhelyet és Felsőhegyen 180 hold földet és 5 házhelyet.

Kanizsán 563 hold földet, Uzumovićevón 114 hold földet, 14 házhelyet, Velebiten 1710 hold földet, 19 házhelyet, Vojvoda Zimonjícón 1574 hold földet, 68 házhelyet adtak az agrárérdekelteknek.

Martonoson 241 hold földet kaptak, Horgoson 80 hold földet és hét házhelyet, Mala Đalán 473 hold földet, Vasilijevičevón 73 hold földet és hat házhelyet juttattak a telepéseknek, idetelepülőknak, optánsoknak, önkénteseknek.

A Tisza mentén az 1931-es adatok szerint Kanizsán két nagybirtoknak 5350, Zentán egynek 4561, Óbecsén egynek 926 katasztrális hold földterülete volt. Ugyanilyen nagybirtok volt Csókán egy, Törökbecsén kettő, vagyis ezen a területen megmaradtak továbbra is a nagybirtokok. Ugyanakkor 1931 végén Vajdaságban 75 831 az agrár családotk száma.

A részben végrehajtott földreformnak alapvető hibája volt az is, hogy a kiosztott föld teleggondviselését állandóan halogatták, aminek következményeként az új földtulajdonosok nem hitték, hogy a föld végleg az övéké és az első alkalmat felhasználták arra, hogy eladják.

Az agrárreform kezdeti szakaszában, majd később, részbeni végrehajtásakor kihatással volt a földosztásra a munkások és a földmunkásság és kisparasztság szervezetlensége, kapcsolathánya.

Így vált a föld a polgári pártok által tartogatott csalétekké, és amikor a nagy váltságdíj és adóterhek miatt eladósodott az agrárföld tulajdonosa, a földet a nagygazdák, birtokosok, tőkésék potom pénzért megvásárolták.

A földreformmal kapcsolatban az akkori sajtó és a földbirtokkérdés szakértői bírálólag is felmérték a helyzetet. Megállapították, hogy a földeken csökkent a termelés. A dobrovoljac családok annyi földet kaptak, hogy az első nemzedék létminimumára elég, de ha a második nemzedék már megszokja, akkor nem elég a megélhetéshez. Az akkori körülményeknek megfelelően legalább 18–20 holdnyi területre lett volna szükség, hogy rendezetten termelni és élni tudjanak.

Az ország északi részén, tehát Vajdaságban a magyar és német földművesek nem kaptak földet.

A telepések úgy vélték, hogy a földet érdemeikért kapták és semmivel sem kevesebb a joguk a földre az őslakosságnál. Az 1920 augusztusában hozott letelepedési rendeletre hivatkozva védtek jogaikat.

Az agrárreform a nemzeti kisebbség kihagyásával történt. A magyarokat fel sem vették az agrárérdekelték névjegyzékébe. Pedig a kisebbségek is jogosan várták, hogy kapnak majd abból a földből, melyet ők mint jobbágyok, zsellérek és ők maguk mint béresek, cselédek, napszámosok művelték és művelnek.

A földreform során nem kaptak földet azok sem, akikről a rendszer hatalomtartó örei tudták, hogy kommunisták, vagy a szakszervezet vezetői, vagyis akiket az államvédelmi törvény alapján számon tartottak.

Azok, akik nem kaptak földet, rádöbentek, hogy ismét vannak urak és elnyomók és uralkodó osztály. A kismemizett dolgozók egyetlen lehetősége az osztályharc, mert a nemzeti elnyomás mellett gazdaságilag igazságtalanul leszorították őket a fejlődés útjáról.

A földreformból kihagyott jugoszláviai magyar kisebbség gazdasági szervezkedésére vonatkozólag sok reményt fűztek az 1937 szeptemberében meghozott szövetkezeti törvény adta lehetőségekhez. A Kisebbségi Könyvtár II. köteteként magyarul 1938-ban Zomborban megjelent törvény magyarázó az „egyedek gazdasági célú társulását” emlegetik és termelő és értékesítő szövetkezetek, beszerzési és fogyasztási szövetkezetek, hitel- és takarékszövetkezetek, egészségügyi szövetkezetek, közművelődési szövetkezetek megalakítását szorgalmazzák. Példaként emlegetik a német kisebbség összefogását és a „Jugoszláviában működő szerb és horvát földművelőszövetkezetek” működésének eredményét.

A baj ebben az esetben is ott van, hogy a törvény magyarázó a gazdakörökre bízta a szövetkezés szervezetét, az „erőtömörítést”. Szó van a törvényben az állattenyésztő, a tej-, a baromfi-, a pince-, a gyümölcs-termelő, a gabonaraktár-, a malom-, a háziipar-, a hitel-, a beszerzési és fogyasztási szövetkezetek megszervezéséről. Mindez azonban a társadalmi feszültség levezetése terén nem hozhatta meg külön a magyarság vagy más kisebbség számára a megoldást.

Az igazságtalanul végrehajtott földreform következményeként a föld nélküli családok kilátástalan helyzetbe kerültek, elvesztettek minden reményt, hogy életalapot teremtsenek maguknak, és más életfenntartási lehetőséget kerestek. A megélhetés reményében ment a nincstelen szegény nép Ulcinjba sőt bányászni, vagy Amerikába, Kanadába, Braziliába, a nyugati államokba munkát keresni. Kivándoroltak, vagy más vidékekre költöztek. A kivándorláshoz is pénz kellett, ami nem volt, és a létfenntartáshoz szükséges anyagiakat bármi áron is itthon kellett megteremtteni.

Azok, akik nem vándoroltak ki, az osztályharcos szakszervezet útján folytatták a harcot. Az adai földmunkások osztálytudata már a húszas évek elején megnyilvánult, amikor megalakították a Független Szakszervezetek helyi szervezetét. Minden rendőri ellenőrzés és csendőri felügyelet ellenére a szakszervezetben rávilágítottak azokra a nemzeti, gazdasági és kulturális megkülönböztetésekre, melyek a rendszer intézkedései folytán sújtották az itteni lakosság többségét.

Az 1931. évben a dunai báni hivatal közreműködésével a munkáskamara jelentést készített a munkaviszonyokról. Ekkor Adán 1800, Bécscén 4000, Bácsföldváron 1800, Horgoson 500, Kanizsán 2300, Martonoson 252, Moholon 300, Péterrévén 509, Zentán 4100 munkanélkülit, túlnyomórészt magyar munkást találtak. A Tisza bal partján sem volt jobb a helyzet. Gyálán 320, Törökkanizsán 100, Csókán 300, Jázovón 74, Tiszaszentmiklóson 120, Padén 105, Szanádon 70 munkanélkülit írtak össze.

A polgári pártok nemzeti érdekek alapján tekintettek a földreformra, a Magyar Párt nem a kisemmizett kisebbség, hanem a maga pártpolitikai érdekeit igyekeztek érvényre juttatni.

Az agrárreformmal foglalkoztak a Jugoszláv Kommunista Párt III. kongresszusán, és a nemzeti kisebbség helyzetével kapcsolatban kimondták, hogy a párt tagjai küzdenek a nem szerb nemzetiségű parasztoknak az agrárreformból való kizárása ellen.

A Tiszavidéken 1938-ban, amikor az agrárreform bizonyos értelemben befejeződött, noha még 1940-ben is rendezésre szorultak a dolgok, a föld birtoklása terén a következő volt a helyzet: Adán 12 967 lakos közül 2634-nek 24 335 hold 1591 négyszögöl földje volt, vagyis egy tulajdonosra általában 9,24 hold terület jutott. Bécscén 4386 tulajdonosnak 36 929 hold 1394 négyszögöl földje volt, vagyis az egy tulajdonosra jutó átlag 8,42 hold. Földváron 1550 tulajdonosnak 12 237 hold 1196 négyszögöl földje van, azaz az egyenkénti átlag 7,89 hold. Horgoson 2391 tulajdonosnak 12 247 hold 847 négyszögöl földje, átlagban egynek 5,13 hold területe van. Kanizsán 3844 birtokosra 26 061 hold 581 négyszögöl, azaz átlagban egyenként 6,78 hold föld jut. Martonoson 1838 földtulajdonosnak 11 645 hold földje van, vagyis átlagban egy birtokosra 6,36 hold számítható. Moholon 2497 tulajdonosnak 21 022 hold 1550 négyszögöl

földje van, átlagban egyre 8,42 hold esik. Zentán 5103 tulajdonosnak 57 023 hold 938 négyszögöl földje van, vagyis az egy tulajdonosra jutó átlag nagysága 11,17 hold föld.

A föld fölaprózása így is nagy, de ha még a lakosság számarányát vesszük, akkor látható, hogy a községek határában nincs akkora földterület, hogy a lakosság belterjes gazdálkodási alapon megéljen a föld jövedelméből.

A mezőgazdasági termeléstől, termés hozamoktól, az árak emelésétől függött a lakosság életszínvonalának alakulása. A szegény földmunkásnép a pusztá létfenntartása nem volt biztosítva, ki volt szolgáltatva a nagygazdáknak.

Az állattenyésztésben, baromfinevelésben, a sertéshizlalásban az országban Vajdaság vezetett, de a szarvasmarha- és a juhtenyésztésben az országos átlag mögött van vidékünk.

Jóval később, az 1937-es mutatószámok szerint is a Tisza mentén aránylag kevés ipari növényt termelnek, a kukorica és a búza természetesen folyik. Komlót az újvidéki, kender a palánkai, az apatini, cukorrépát a kulai, zombori, újvidéki és valamennyit a becsei járásban termelnek. A nyilvántartásban a zentai járást meg sem említik.

Az országban bevetett földterületekből 1931-ben Bácskában kukoricával a vetésterületet 21,39, búzával 19,19, árpával 9,98, az olajmagvakkal 6,43, komlóval 22,28, kenderrel 49,50, cukorrépával 56 százaléka Bácskában van bevetve. Ez arról tanúskodik, hogy a földművesgazdaságok keresik a kiutat a válságból, felismerték a piaci szükségletet és a kifizetődésre törekedtek. A zentai járásban, így Adán is, főleg gabonatermesztéssel foglalkoznak.

A gabonatermelés eredményeként a zentai járás földművesháztartásai a jóság tartás terén az elsők közé sorolhatók voltak Bácskában. Ezzel magyarázható, hogy nagyobb a kukorica és az árpa vetésterülete és az ipari növények termesztésének elmaradása.

A Tisza mentén, a zentai járásban egy gazdaságban átlagban négy lábasjóságot és 13 baromfit, a becseiben pedig két nagyobb jóságot és 24 baromfit tartottak. Akkoriban Bácskában legtöbb baromfit a becsei járásban neveltek, jóságtenyésztés terén viszont a bácspalánkai járás vezetett.

Az agrárreform során a többtermelés kérdése fel sem vetődhetett mint törekvés, mert az új birtokelosztás és annak módja nem biztosította a termelés növekedését. A nagyobb településektől távol eső szántóföldek megművelése nehézségbe ütközött, mert nem volt iga, hiányzott a korszerű felszerelés a kisparaszti gazdaságokban, kérdéses volt a terménybetakarítás, -elszállítás és -értékesítés.

Az agrárreform végrehajtása idején már beigazolódott, hogy a több termelést nem lehet a polgári pártok képviselőinek parlamenti szónoklataival, nemzeti öncélúsággal, a termelő parasztság és a kisebbségi földmunkásság kizárásával elérni.

Az alacsony hozamok kevés jövedelmet biztosítottak, az adóterhek és más földművesadósságok megvoltak és az agrárföldhöz jutott családok újabb beruházások híján hektáronként adatai viszonylatban még az országos 13 métermázsas búzatermést sem tudták elérni. Az 1939-es adatok szerint a kukorica hozama országos viszonylatban 15 métermázsas volt. Ezt a mennyiséget az adatai tanyavilágban öt parasztkocsi csöves kukorica lánconkénti hozammal igyekeztek elérni.

A termelés során arra gondolni, hogy az idevágó iparfejlesztéshez szükséges nyersanyagot biztosítani lehetne vagy kellene, az ösztönös gazdálkodás, a hagyományok, szokások, az új termékek termelésére való törekvés hiánya akadályozta.

A termelőerők fejletlensége ellenére is nagy volt a munkanélküliség. Erre szemléltető helyzetképet nyújt a földmunkásság állandó bérharcra, a sztrájkok sorozata.

A földreform során és más téren keletkezett földművesadósságok mind nagyobb gondot okoznak az országban. Súlyos teherként nehezedett a parasztgazdaságokra. Az évtizedeken át húzódo adósságok, a gépesítés, a szakismeret szintje, a termelés és a terményfeldolgozás összehangoltságának hiánya és számos más tényező befolyásolta a földművesek társadalmi, gazdasági helyzetét.

A Hivatalos Lap 1936. szeptemberi számában jelent meg M. P.-70380/V. szám alatt a földművesadósságok felszámolásáról szóló rendelet. A rendelet az 1932. április 20-a előtt keletkezett adósságokra vonatkozik és olyan egyénekre, akik az eladósodás idején és ennek a rendeletnek az életbe lépése napján földművesek voltak. Földművesnek tekintették, akiknek fő foglalkozása a mezőgazdaság, a földet maga vagy a családtagjaival művelni, szükség esetén bérelt munkaerővel dolgoztat.

Földműveseknek tekintették azokat az önkéntes telepeseket is, akikre az 1931. június 11-i telepítésről szóló törvény előírásai és ennek 1933. június 24-i módosításai és kiegészítései vonatkoznak.

Földműveseknek tekintették azokat is, akik maguk és családjaik idegen földet művelnek — mezőgazdasági munkások —, ha fő foglalkozásuk a mezőgazdaság, és cselédadón kívül semmilyen más adót nem fizetnek. A hatóságok azonban mérlegelhették és földművesnek nyilváníthatták azokat is, akik a mezőgazdaság mellett falun, tanyavilágban iparosok, boltosok vagy vendégfogadósok voltak.

Földművesadósságnak tekintették a minden pénzbeli és magánjogi természetű kötelezettséget, tekintet nélkül arra, hogy milyen alapon keletkezett és vajon a földműves fő adósként vagy kezesként tartozik.

Nem tekintették földművesadósságnak, amennyiben az összeg nem haladja meg a 250 dinárt és amennyiben meghaladja az 500 000 dinárt. Továbbá nem kezelték földművesadósságnak az örökösödésből eredő kötelezettséget. Az adósságok rendezéséről és felszámolásáról szóló rendelet megakadályozta a föld eladását, meghatározta, hogy mennyi idő alatt, milyen kamatokkal kell fizetni az adósságokat. A pénzügyletet a Privilegizált Agrárbank intézte, vagyis a földmunkásadósságok törlesztési alapját a bank igazgató tanácsa kezelte.

Az adósok 3 százalékos kamattal együtt 12 évi határidőre, minden év november 15-ig egyenlő évi részletekben törleszthették az adósságokat.

A későbbi helyzet arról tanúskodik, hogy az intézkedéseket túl későn foganatosították, mert a világban és ennek következményeként a Tiszavidéken is lejátszódó események más irányba terelték az agrárreform és a parasztság, a földmunkásság helyzetét és az ebből adódó kérdések rendezését.

A parasztság és a földmunkásság helyzetére kihatott az is, hogy a mezőgazdasági termékek árának emelkedése nem volt arányban az iparcikkek nagyobb méretű árának az emelkedésével. Különösen nagy volt az áringadozás a második világháború előtti években.

Az *ötödik földjuttatás* ugyanúgy, ugyanolyan hibákkal történt a második világháború éveiben, mint a régi Jugoszláviában, vagyis az uralmon levők nem az arra rászorultaknak, hanem nemzeti szempontok alapján kísérelték meg a földet szétosztani. Ada határában Svetičevóból Istenkeze, Njeguševóból Istenáldása települési elnevezés lett.

A második világháború éveiben a Horthy-rendszer Bácskában 29 telepés községet létesített, méghozzá úgy, hogy a jugoszláv földbirtok-reform megváltási részét hatályban tartotta, míg a juttatási részt hatályon kívül helyezte és új juttatási eljárást vezetett be. Ennek alapján kezdték meg a bukovinai székelyek idetelepítését azokra a területekre, ahonnan a dobrovóljac tulajdonosokat elűzték azzal, hogy „nem magyar birodalom területén születtek”.

A két háború közötti időszakban földet kapott egyéneknek el kellett hanyagolniuk a kapott és időközben megvásárolt földjüket, amit a magyar fasiszta hatóságok nyilvántartásba vettek. Megállapították, hogy a szerb hadsereg 77 volt önkéntese hagyta el Ada községét, akik nem maguk művelték a földet, hanem bérbé adták ki. A község érvényesnek

tekintett minden írásba foglalt bérleti megállapodást és ezek leszámitásával a hatóság nyolcvan hold olyan búzavetést adott ki részaratásba, személyenként egy-egy holdat, amelyet a volt szerb agrárérdekeltek vetettek be.

Az első telepítési akció során Bukovinából Bácskába 2921 székely családot 13 200 fővel telepítettek be. Továbbá 323 vitézi család 1535 fővel és 18 család hősi halott utódjaként jutott földhöz.

Összesen tehát 3262 család 14 803 fő került Bácskába.

A bukovinaiak idetelepítésekor a földjuttatás a következők szerint történt:

A törvényes házaspár 3 katasztrális holdat, minden szülői eltartásban levő gyermek 1—1 holdat, akinek Bukovinában 5—10 katasztrális hold földje volt, 2 holdat kapott még, a 10—20 holdasok 4 katasztrális holdat, a 20—30 holdasok további 8 hold földet kaptak itt.

Ez esetben is, akinek több földje volt, többet kapott. A megkülönböztetést a Horthy-rendszerben törvényszerűen alkalmazták az élet minden területén.

A bérmunka, a társadalmi egyenlőtlenség, elnyomás, jogfosztottság, kizsákmányolás, elnyomatás időszaka volt ez, amikor a munkaszolgálatosok, katonaság igénybevétele mellett a mezőgazdasági munkában is alkalmazták a munkakényszert.

Az igazságtalan birtokviszonyok és a kényszerhelyzetben történő változtatás követelményeként a Tisza mentén nagyszámú parasztság, föld nélküli kapcsolódott be a népfelszabadító harcokba.

A hatodik földreformot vidékünkön, Vajdaságban is, mint ahogyan az egész országban, a Jugoszláv Kommunista Párt irányelvei és a néphatalom törvényei szerint maga a dolgozó nép hajtotta végre.

Megélhetést biztosító föld után sóvárgott évszázadokon át, aki két kezével, verejtékével, vérével éltette, művelte a Tisza menti termő humuszt. Földet követelt, mert itt született, a szabadságért harcolt, mert itt akart élni a szülőföldjén, itt dolgozott, mert a föld vonzó ereje itt tartotta. Évszázadok rabigáját, a hűbéri rendszert, a kapitalista kizsákmányolást kívánta megváltoztatni a nincstelenek tömege, amikor a második világháború vértengerében itt, a Tisza mentén is a szabadság, egyenlőség, testvériség nevében harcba mentek az emberek.

Adán és a szomszédos községekben 1944. október 8-án kezdődött az új élet.

Az országban az ideiglenes nemzetgyűlés 1945 augusztusában hozta meg a földreformról szóló törvényt, de a nép már a szabadság első napjaiban készült a földosztásra.

Az agrárreform ügyében a Jugoszláv Kommunista Párt álláspontja már akkor köztudott volt, amikor 1923-ban a III. értekezleten meghozták az agrárprogramot. A párt elvszerű politikája megnyilvánult 1923-ban az országgyűlési választások idején, amikor kimondták, hogy a nagybirtok földjét, az egész felszerelést, jószágot azoknak kell átadni, akik a földet művelik. Becskereken 1924. március 2-án a Jugoszláv Független Munkáspárt körzeti tanácskozásán a kommunista párt álláspontja szerint a földreform-kérdésben hangsúlyozták, hogy nem engedhető meg a hátrányos megkülönböztetés az agrárérdekeltek nemzetiségi hovatartozása alapján. Az 1926 júniusában tartott III. kongresszuson hozott határozat szerint „a nem szerb nemzetiségű parasztnak az agrárreformból való kizárása ellen” harcol a párt. Az 1928-ban tartott IV. kongresszuson az agrárkérdésben született határozat, majd ezt követően számos idevágó álláspont után a Dolgozó Nép Nártja Vajdasági kezdeményező bizottságának 1939-ben közzétett programjában világosan meghatározzák a földosztás irányelveit.

1941 júniusában a Jugoszláv Kommunista Párt vajdasági tartományi vezetősége felhívásában a háborús időkben arról szólnak, hogy a magyar parasztnak nem állhatnak a grófok, bárók oldalára, akik — a német

iperialistákkal együtt — bűnös módszerrel nyúlnak Vajdaságban a nemzetiségi kérdéshez. Tudniok kell, hogy ha adnak egy barázda földet, porhintésként teszik azt azért, hogy a háború idejére ezzel csorbítsák az osztályharc élet, a földek pedig maradnak a bárók, grófok birtokában.

A Szövetségi Szkupstina által hozott törvény értelmében Vajdaságban, a Tisza menti községekben is megkezdődött a földreform.

A törvény értelmében a néphatóság — a földmunkásság és a lakosság közreműködésével — elvette a földet a nagybirtokosoktól, azoktól, akik nem földműveléssel foglalkoztak, a részvénytársaságoktól, a vállalatoktól, a nép ellenségeitől, akiket a bíróság vagyoneklobzásra ítelt, és kisajátították az egyházak, kolostorok és a vallási felekezetek 10 hektáron fölüli földjét.

Vajdaságban a földosztás során 89 862 parasztcsalád jutott földhöz. Földet kapott nemzetiségre, nemre való tekintet nélkül minden olyan család, ahol beigazolódott az agrárjogosultság. Földhöz jutott 49 599 szerb, 18 579 magyar, 10 579 horvát, 4470 szlovák, 4203 román és 2402 ruszin család. A népfelszabadító háború harcosai és a háború sújtotta vidékek idetelepített lakosai közül 43 500 kapott földet. A föld új tulajdonosai a földet ingyen kapták a felszereléssel együtt.

Adán az 1945. december 22-én tartott népfelszabadító bizottsági ülésen a 692. számú jegyzőkönyvi határozat értelmében az agrárreform végrehajtásával kapcsolatos munkák elvégzésére kineveztek egy bizottságot, melynek tagjai lettek: Adankó Kálmán, Marinko Kumanov, Duško Kovačev, Nagypál József, Tóth József, Joco Marjanov, Slobodan Vlahović.

Az 1946. március 29-én tartott népbizottsági ülésen kinevezték a földosztó bizottságot: Milutin Tubić, Nagypál József, Nagypál Sándor, Sterbik Ferenc; a helyi agrárérdekeltek részéről tagok lettek: Szabó Szepesi István, Jovan Vujić, Pergel István, Szabó József. A szakbizottság tagjai: Kopasz András, Radivoj Kovačević, Branka Mrđanov.

A község tehát kinevezte az agrárbizottságot és megalakította az agrárszakosztályt mint ügyintéző hatósági szervet.

A törvény értelmében 1946. március 1-ig ki kell sajátítani a földeket, el kell venni a háborús bűnösök és a népelleneségektől a földet, a néppel ismertetni kellett a törvényt, hogy gyakorlatilag is részt tudjon venni a kisajátítási eljárásban és a föld fölosztásában.

Megkezdődtek a földkisajátítási tárgyalások. A földművesháztartásoknak 20, a nem földművesháztartásoknak 3, a hitközségeknek 10 hektár földet hagyhattak meg.

Az agrárreform és a telepítési törvény 3. és 4. cikke szerint a 45 hektáron felüli nagybirtokok az ingatlan, ingó és élőleltárral együtt kártérítés nélkül köztulajdonba. A földművesek a 20 hektár földmaximumon felüli kisajátított földterületekért egyévi termés ellenértékének megfelelő kártérítést kaptak.

Adán a kisajátítást vitató tömeggyűlések után nyolc földosztó gyűlést tartottak.

Az első földosztó gyűlést 1946. április 10-én tartották, ahol 60 földigénylő közül hármat elutasítottak. A másodikat április 13-án, amikor is 100 igénylő közül ötnek nem adtak földet. A harmadik április 16-án volt; a 100 előterjesztett közül hármat nem fogadtak el. A negyediket április 18-án; a 42 közül egy nem kapott földet. Az ötödiken a 105 igénylő közül nyolcnak nem szavazta meg a nép a juttatást. A hatodik április 26-án volt és a 159 előterjesztettből nyolc nem kapott földet. A hetediket május 14-én tartották, s a 103 előterjesztett közül 98 kapott, öt nem, a nyolcadikon pedig a 111 előterjesztett közül 107 kapott, négy nem.

Adán 1071-en jelentettek be előzetes igényt az agrárföldre, ebből a helyi agrárbizottság tagjai 879-et fogadtak el, a község jóváhagyott 845-öt, 37-et viszont elutasított.

Az agrárreform során Adán kisajátítottak 6955 katasztrális hold földet és vagyonek Kobzár útján elvettek 260 földbirtokostól és háborús bűnöstől 275 holdat. Ebből végül is 740 földnélküli összesen 2995 hold földet kapott és 1793 más érdekeltség 505 holdat kapott, belső telepítésként hat családnak 36, idetelepítés folytán öt családnak 44 hold terület jutott.

A fennmaradt földterületből mezőgazdasági birtok létesült 1724 holdon, a mezőgazdasági állomás 32 holdat kapott, az obornycsai birtok 1436 holdon jött létre, és végül 103 holdat kapott a termelő parasztszövetkezet.

Az 1945. évben megalakult az általános jellegű földművesszövetkezet, melynek akkor 2624 tagja volt. Közülük 2095 magyar és 512 szerb, 1 izraelita, 16 különböző nemzetiségű volt.

1948 kezdetén 90 taggal 520 hold földterületen megalakult a Dózsa György, 1949 márciusában pedig 118 taggal, 860 hold földterületen az Új Barázda Termelő Parasztszövetkezet.

Új termelési lehetőségek tárultak fel, ami azonban a leglényegesebb, a föld nélküli világ emberének álma teljesült be: földet kaptak mindazok, akinek osztályharcos voltát tettek igazolták és mindazok a nagycsaládos háztartások, amelyek földön dolgoztak.

A gazdák világa nem térhet vissza többet. Nemcsak a törvény, hanem a néptömeg a Tisza menti falvakban, községekben is kimondta: „Azé legyen a föld, aki megműveli.” Földhöz jutott a magyar földnélküli is, mint ahogy minden itt élő más nemzet fia, akik évszázadokon át harcoltak a földért. A népgyűléseken, a határban a földosztáskor az volt a jelszó: „Akié a föld, azé a haza.”

A földosztást a nép harcolta ki, a törvényt a nép képviselői hozták meg, ennek a történelmi eseménynek a dolgozó tömegek voltak megvalósítói.

FORRASMŰVEK

- Iványi István: Hazánk. Történelmi közlöny. I. és II. kötet, Budapest, 1884, 267—275, 336—345, 71—78, 144—157, 191—206, 246—261, 350—384.
- Fridrik Tamás: *Bács—Bodrog vármegye földrajzi, történelmi és statisztikai népszerű leírása*. Szeged, 1878.
- Pogány Mária: *Tőkés vállalkozók és kubikus bérmunkások a Tisza-szabályozásánál a 19. sz. második felében*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1966.
- Löbl Árpád: *A nagy pöri pör*. Újvidék.
- Lőrinc Péter: *A vajdasági munkásmozgalom szocialista szakasza 1890—1919*. Testvériség—Egység, Újvidék, 1953.
- Mészáros Károly: *A munkásság falusi osztaga*. MEDOSZ Történelmi Emlékbizottság, Budapest, 1976.
- Révai Mór: *Földet a népnek, pénzt az országnak*. Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt, Budapest, 1918.
- Almanach, 1924.
- Csuka János: *Kisebbségi sorsban c. könyvben Akitől elvették a földet és akiknek odaadták*. Minerva, 1940.
- Godišnjak o stanju poljoprivrede i radu Poljoprivredne komore Dunavske banovine u 1940 godini*. Privredna komora Dunavske banovine, Novi Sad, 1941.
- Muhi János: *A jugoszlávai magyarság gazdasági megszervezése*. Szövetkezeti törvény. Sombor, 1938.
- Dr. Bottlik Győző: *A földművesadósságok felszámolásáról szóló rendelet*. Urania, Novi Sad, 1938.
- Kisebbségi Körlevél Pécs, 1941, V. évf. 5. szám 311—322.
- Godišnjak o stanju poljoprivrede i radu Poljoprivredne komore Dunavske banovine*.
- Olajos Mihály: *Parasztkérdés, földkérdés*. Hid Hőnykiadó, Subotica, 1946.
- Rehák László: *A kisebbségek Jugoszláviában*. Forum, Újvidék, 1967.
- Ada község kataszteri hivatalának adatai.
- Svetozar Marković-Toza: *Az agrárproletariátus helyzete Vajdaságban*. Megjelent a Létünk 1977. évi 2. és 3—4. számában.
- A vajdasági forradalmi munkásmozgalom fejlődésének rövid áttekintése 1870—1950*. Újvidék, 1969.